

Частина 1

Основні поняття, які має знати кожен скептик

Правда може спантеличувати. Вона може вимагати зусиль. Вона може бути контрінтуїтивною. Вона може суперечити глибоко вкоріненим упередженням. Вона може не бути суголосною тому, що ми відчайдушно хочемо вважати правдою. Але наші вподобання не визначають, що — правдиве, а що — ні.

Карл Саґан

Перш ніж вирушити в будь-яку мандрівку, потрібно мати правильне спорядження, тож зараз ми зберемо весь необхідний реманент, похідну перекуску, прихопимо надійну куртку і взуємо зручні черевики. У цій частині путівника ми завантажимо вас скептичним інструментарієм (збоку це скидатиметься на модний розвантажувальний пояс) — тими речами, які, на нашу думку, найважливіші для цієї мандрівки, речами, які дадуть вам змогу

проминути перешкоди та провалля, що чигають на подальшому шляху.

Ці знаряддя — ваші основні поняття наукового скептицизму — можна розділити на чотири категорії. Перша добірка навичок формує те, що я люблю називати «нейропсихологічною скромністю». Ця категорія включає знання про всі можливі обмеження та викривлення в роботі нашого мозку. Первинне знаряддя зондування і розуміння всесвіту — наш мозок, а тому нам треба якомога краще розуміти, як саме він працює.

Друга категорія скептичного «оруддя» називається метапізнанням — це мислення про мислення. Метапізнання — це дослідження тих способів, у які наше мислення піддається спотворенням. Ця категорія очевидно перехрещується з першою, але фокусується радше на наших навичках критичного мислення, аніж на апаратному забезпеченні мозку. Було б гарно, якби люди були цілковито логічними істотами, на кшталт одного гостровухого персонажа, згаданого в передмові, але це не так. Ми — емоційні та напівраціональні створіння, нас обсідають паразити біасів і помилок мислення.

Третій тип скептичного спорядження пов'язаний з наукою: як вона працює, яка природа псевдонауки та деніалізму¹, а також як наука може впадати в оману.

Четверта категорія основних концепцій змусить нас помандрувати історією, розглянувши іконічні взірці псевдонауки та людських оман як повчання і застереження.

Усе це скептичне спорядження знадобиться вам у ваших пригодах, та й узагалі допоможе їх почати (чи підсобить на шляху, якщо ви вже вирушили). Це не якийсь там пікнічок на вихідні — ця мандрівка триватиме решту вашого життя.

Ви готові приєднатися до епічної виправи, яка вивела нас із темних печер і привела до першого кроку на Місяць? (Так, ми

¹ Ірраціональне заперечення, відмова приймати будь-які наукові факти.

справді це зробили.) Ця мандрівка, як і всі інші, — передовсім подорож до самопізнання. Потвори, яких ви вб'єте, труднощі, з якими ви зіткнетесь, — всі вони переважно породжені вашим розумом. Але якщо ви зможете їх підкорити — винагорода буде воістину епічна.

Відгуки на «Путівник усесвітом для скептиків»

Стівен Новелла, один із засновників Інституту науки в медицині, ведучий та продюсер однойменного подкасту про науку та критичне мислення, не церемониться у своїх нападах на дезінформацію, міти і біаси, що нас оточують. Із допомогою кількох колег автор демонструє свій багатий досвід, пояснюючи механізми обману й тактики псевдонауковців. Ця книжка, подана як «одна велетенська вакцина від поганої науки, обману та хибного мислення», успішно впоралася зі своїм завданням.

«Kirkus»

У своїй книжці 1995 року «Світ, повний демонів» великий Карл Саґан передбачив занепад до забобонів та невігластва. Що ж, цей час таки настав. На щастя, є Стів Новелла та його колеги, які допоможуть нам орієнтуватися завдяки критичному мисленню та науковому скептицизму, розкриваючи на шляху антинауку та псевдонауку, яка настільки захопила нині публічний дискурс — від біасу підтвердження до теорій змови, від N-променів до Нессі, від Лиця на Марсі до теорії пласкої Землі.

*Майкл Манн, заслужений професор Університету штату Пенсильванія,
співавтор книжки «The Madhouse Effect: How Climate Change Denial Is Threatening
Our Planet, Destroying Our Politics, and Driving Us Crazy»*

Чудова книжка для всіх, хто хоче краще розуміти світ навколо себе, і важливий путівник у сучасному житті. «Путівник усесвітом для скептиків» допоможе читачам розпізнавати провали в аргументації, боротися з поганими доказами й уникати упередженого мислення.

Саймон Сінґ, скептик та автор «Fermat's Enigma»

Стів і команда зробили це знову. «Путівник усесвітом для скептиків» — це найкращий та найпопулярніший у світі подкаст про науку та скептицизм (і я пишаюся тим, що став їхнім першим гостем!). А тепер і ця книжка — найкращий, а скоро й найпопулярніший посібник із того, що справді справжнє — принаймні наскільки ми можемо сказати.

*Массімо Пільюччі, професор філософії при Коледжі Нью-Йорка,
автор книжки «Nonsense on Stilts: How to Tell Science from Bunk»*

Це важливе поповнення у скептичній літературі заслуговує на місце між працями таких видатних авторів, як Майкл Шермер, Джеймс Ренді, Роберт А. Бейкер та Мартін Гарднер.

«Booklist»

Невимушена й багатоманітна прогулянка крізь псевдонауку, квакерство та різнокаліберні нісенітниці. Весела і захоплива, проте з похмурим і нагальним підтекстом — з огляду на злет відвертої брехні та химерних тверджень повсюди навколо, ця книжка може виявитись вашим найкращим захистом.

*Стівен Строгатц, професор математики
Корнелльського університету, автор «The Joy of x»*